

Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Yaşlılığa Yönelik İnançları ve Empati Düzeyleri Arasındaki İlişki: Tanımlayıcı Kesitsel Araştırma

Investigation of the Relationship Between the Nursing Department Students' Behaviors About Aging and Empathy Levels: Descriptive Cross-Sectional Research

¹ Sümeyra Mihrap İLTER^a, ² Özlem OVAYOLU^b

^aOsmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, Osmaniye, Türkiye

^bGaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İç Hastalıkları Hemşireliği ABD, Gaziantep, Türkiye

Bu çalışma, Konya 7. Uluslararası 18. Ulusal Hemşirelik Kongresi'nde (22-25 Eylül 2022, Konya) sözlü olarak sunulmuştur. Ayrıca kongre kitabında özet olarak yer almıştır.

ÖZET Amaç: Araştırma, hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlılığa yönelik inançları ve empati düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla tanımlayıcı kesitsel nitelikte yapıldı. **Gereç ve Yöntemler:** 10.03.2022-18.03.2022 tarihleri arasında tarihleri arasında bir devlet üniversitesinde hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerle yapıldı. Araştırmanın evrenini; fakültede okuyan tüm hemşirelik öğrencileri, örneklemi ise araştırmaya katılmaya istekli 205 öğrenci oluşturdu. Veriler Soru Formu, Lomaşen Yaşlılık İnanç Ölçeği ve Toronto Empati Ölçeği ile toplandı. Lomaşen yaşlılık inanç ölçeğinden alınabilecek toplam puan 25 ile 125 arasındadır. Puan arttıkça yaşlılığa yönelik olumsuz inançta artmaktadır. Toronto Empati Ölçeğinden ise 13-65 arası puan alınabilmektedir. Alınan puan arttıkça empati düzeyi de artmaktadır. Veriler Student t, tek yönlü varyans analizi, Kruskal-Wallis, Mann-Whitney U ve korelasyon analizi ile değerlendirildi **Bulgular:** Öğrencilerin %73,7'sinin kadın, %38,4'ünün daha önce yaşlı aile üyeleri ile birlikte yaşadığı, %31,2'sinin huzurevi ziyareti yaptığı, %24,5'inin yaşlılığı bağımlılık, %22,9'unun ise hastalık olarak tanımladığı tespit edildi. Lomaşen Yaşlılık İnanç Ölçeği puan ortalamasının 71,36±6,92, Toronto Empati Ölçeği puan ortalamasının 39,47±5,09 olduğu belirlendi. Lomaşen Yaşlılık İnanç Ölçeği puan ortalaması ile Empati Ölçeği puan ortalaması arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu belirlendi (p<0,05). **Sonuç:** Öğrencilerin yaşlılık inancının olumlu düzeyde ve empati düzeylerinin orta olduğu tespit edildi. Ayrıca empati düzeyi arttıkça yaşlılık ile ilgili olumlu düşüncelerinin de arttığı belirlendi. Öğrencilerin büyük bir kısmının yaşlılığı, hastalık ve bağımlılık kavramı ile ilişkilendirdiği tespit edildi.

ABSTRACT Objective: The research was conducted in a descriptive cross-sectional manner in order to examine the relationship between the nursing department students' beliefs about aging and their empathy levels. **Material and Methods:** The research was carried out between 10.03.2022 and 18.03.2022 with students studying in the nursing department of a state university. The universe of the research; all nursing students studying at the faculty, the sample is; consisted of 205 students willing to participate in the research. Data were collected with the Questionnaire, Lomaşen Aging Belief Scale and Toronto Empathy Scale. The total score that can be obtained from the Lomaşen aging belief scale is between 25 and 125. As the score increases, negative beliefs about old age also increase. Scores between 13 and 65 can be obtained from the Toronto Empathy Scale. As the score increases, the level of empathy also increases. Data were evaluated by Student t, one-way analysis of variance, Kruskal-Wallis, Mann-Whitney U and correlation analysis. **Results:** It was determined that 73.7% of the students were women, 38.4% had lived with their elderly family members before, 31.2% had visited a nursing home, 24.5% defined old age as addiction and 22.9% as a disease. It was determined that the Lomaşen Aging Belief Scale mean score was 71.36±6.92, and the Toronto Empathy Scale mean score was 39.47±5.09. It was determined that there was a significant negative correlation between the old Lomaşen Aging Belief Scale mean score and the Toronto Empathy Scale mean score (p<0.05). **Conclusion:** It was determined that the old age belief of the students was "positive" and their empathy level was "moderate". In addition, it was determined that as the level of empathy increased, positive thoughts about old age also increased. It was determined that most of the students associated old age with the concept of illness and addiction.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık; empati; yaşlılık inancı; öğrenci; geriatri hemşireliği

Keywords: Aged; empathy; belief in old age; student; geriatric nursing

Correspondence: Sümeyra Mihrap İLTER

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, Osmaniye, Türkiye

E-mail: mihrap_7091@windowslive.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences.

Received: 24 Apr 2023

Accepted: 05 May 2023

Available online: 12 May 2023

2146-8893 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Yaşlılık; biyolojik, psikolojik, kronolojik ve sosyal yönleri bulunan doğal bir süreçtir.¹ Günümüzde özellikle bilim ve teknoloji alanlarındaki yeniliklerin sağlığın korunması ve geliştirilmesine entegrasyonu, doğum sayılarında azalma, eğitim, temiz ve sağlıklı gıda tüketiminin artışı, anne ve bebek ölüm oranlarında azalmalar ile birlikte yaşlı nüfus oranı tüm dünyada giderek artış göstermektedir.¹⁻³ 2050 yılında %31,6'ya ulaşması tahmin edilmektedir.⁴

Yaşlı nüfustaki artış ile yaşlılık kavramı XXI. yüzyılın önemli konuları arasında yer almakta ve yaşlılık döneminde ortaya çıkan biyopsikososyal sorunlar da yaşlı bireylerin "bakım bağımlılık" düzeylerini etkilemektedir.⁵⁻⁸ Hemşireler ise yaşlı bireylerin bakım sürecinde, yaşlılığa yönelik gereksinimleri belirleyen, bakım sürecini uygulayan ve yöneten aktif sağlık profesyonelleridir.^{3,5,6} Yaşlı bireylere sağlanan bakımın kalitesinde hemşireler oldukça önemli bir role sahiptir.^{7,8} Geleceğin hemşireleri olan hemşirelik bölümü öğrencileri ise bakım ve tedavi sürecinde sağlık ekibi içerisinde ön saflarda yer alacak ve yaşlı bireylerin bakım ihtiyaçlarını karşılayacak olmaları nedeniyle önemli bir popülasyonu oluşturmaktadırlar.^{1,3,9} Yaşlılık dönemine ilişkin olumlu ya da olumsuz yaklaşım hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik düşüncelerini etkileyebilmektedir.^{5,9} Literatürde hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumlarının incelendiği farklı araştırmalar bulunmaktadır.^{1,3,5,9} Yaşlılığa yönelik tutuma yönelik ifadeler "genç olmanın yaşlılığa tercih edilmesi" gibi konuları ele alırken, yaşlılığa yönelik inançlar ise yaşlı bireylerin "hasta, ters, aksi, bunak" oldukları gibi kavramları içermektedir.¹⁰ Bilindiği gibi yaşlılık, tarih boyunca çeşitli zaman dilimlerinde ve kültürlerde farklı şekillerde tanımlanmış bir olgudur. Tüm toplumlarda yaşlılığa ilişkin tutumlar "olumlu, olumsuz, karma" olabilmekle birlikte, olumsuz olma eğilimi daha fazladır.¹¹ Yaşlılık dönemi daha çok insanları korkutmakta ve bu dönem "üretken olmayan-durağan-çok da ilgi çekici olmayan" dönemler olarak algılanmaktadır.^{3,5,9,11} Yaşlılık dönemi; hoşgörüsüzlük, muhtaçlık, esnek olmamak gibi olumsuz durumlarla da bağdaştırılmaktadır.^{3,11} Yaşlılara yönelik inanç ve tutumlar, yaş ve yaşlılık içerikli yaklaşımları, yaşlılara sağlanan sosyal hiz-

metleri gibi birçok konuyu etkilemektedir. Bu nedenle farklı yaş ve meslek mensubu olan bireylerin yaşlılığa yükledikleri anlam önemli bir konu hâline gelmiştir.¹⁰ Ancak literatürde yaşlılığa yönelik inanç düzeyini belirleyen çalışmaların sınırlı düzeyde olduğu görülmüştür.

Genç hemşire adaylarının yaşlılığa yönelik yaklaşımlarını etkileyen bir faktör olarak empati kavramı da incelenmektedir.^{12,13} Empati, bireyin kendini karşısında bulunan insanın yerine koyarak, onun düşüncelerini ve duygularını doğru bir şekilde anlaması olarak tanımlanmaktadır.¹² Hemşirelerin; hastaları doğru ve objektif bir şekilde anlayabilmesi, ihtiyaçlarını tespit edebilmesi ve bakım çıktılarının olumlu olması empati yeteneği ile ilişkilendirilmektedir.¹⁴ Hemşirelerin hastalara etkin bakım vermeleri ve onların sağlık sorunlarını çözebilmek için için empati becerilerinin istenilen düzeyde olgunlaşmış olması ve empatik becerilere sahip olmaları beklenmektedir.¹⁴ Yaşlı bireylerin bakım sürecinde hemşirelerin empati eğilimi ile yaklaşımları yaşlı birey, aile, sağlık hizmetleri açısından oldukça önemlidir. Ancak kırılğan bir grup olan yaşlı bireylerin çoğunlukla kendilerini ve gereksinimlerini doğru bir şekilde ifade edemedikleri ve bu konuda çeşitli sorunlar yaşadıkları bildirilmektedir. Dolayısıyla yaşlılara verilen sağlık hizmetinin kalitesini iyileştirmek için sağlık çalışanlarının yaşlılara yönelik pozitif tutum ve empatik yaklaşım becerilerinin geliştirmesi son derece önemlidir.^{8-10,12} Bu doğrultuda sadece klinikte çalışan hemşirelerin değil, hemşirelik öğrencilerinin de yaşlılık ile ilgili görüşleri ve yaşlılara yönelik yaklaşımları son derece kıymetlidir.^{12,15} Çünkü hemşirelik öğrencilerinin empatik yaklaşım becerilerinin ve yaşlılara yönelik inançlarının tespit edilmesi, hemşirelik eğitiminde yaşlı bireylere yaklaşımın bilimsel tabanlı uygulanmasında ve mezuniyet sonrası yaşlı bireylere sağlanan bakım kalitesinin iyileşmesinde olumlu katkılar sağlayacaktır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YER VE TÜRÜ

Araştırma bir devlet üniversitesinin sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerle ke-sitsel ve tanımlayıcı nitelikte yapıldı.

ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini 2021-2022 yılı eğitim öğretim döneminde bir yüksek öğretim kurumunda hemşirelik bölümünde eğitim alan 266 öğrenci oluşturdu. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeden tüm evrene ulaşılması hedeflendi ve çalışma hemşirelik bölümünde eğitim alan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 205 (%77,06) öğrenci ile tamamlandı. Diğer öğrenciler çalışmaya katılmak istememe, teknoloji tabanlı teknik problemler nedenlerinden dolayı araştırmaya katılmadı.

VERİLERİN TOPLANMASI

Veriler toplanmadan önce araştırmanın amacı açıklandı. Bu doğrultuda araştırmaya katılmayı kabul eden ve sosyal medya hesabına sahip olan öğrencilerin katılımı ile 10.03.2022-18.03.2022 tarihleri arasında çevrim içi olarak toplandı.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Veriler; Soru Formu, Lomaşen Yaşlılık İnanç Ölçeği ve Toronto Empati Ölçeği ile toplandı.

Soru Formu: Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini ve yaşlı bireylere yönelik düşüncelerini içeren 14 adet sorudan oluşmaktadır.^{1,5,9}

Lomaşen Yaşlılık İnanç Ölçeği: Bu ölçek Kanbay ve ark. tarafından geliştirilmiş olup, 25 önerme içermektedir. Ölçeğin Cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,91 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam puanı bütün maddelerin toplanmasıyla elde edilmekte, ölçeğin genelinden alınabilecek toplam puan 25-125 arasında değişmektedir. Ölçekten elde edilen puanın artması yaşlılığa yönelik olumsuz inançların da artması anlamına gelmektedir. Ayrıca ölçekten 75 ve üstü puan alınması yaşlılığa yönelik olumsuz inancın baskın olduğunu, 75 puan altı alınması ise yaşlılığa yönelik olumlu inancın daha baskın olduğunu göstermektedir.¹⁶ Bu araştırmada, Cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,89 olarak hesaplanmıştır.

Toronto Empati Ölçeği: Spreng ve ark. tarafından 2009 yılında geliştirilmiş, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Totan ve ark. tarafından Türk üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin toplam puanı 13-65 arasında değişmekte olup, ölçekten alınan puan arttıkça empati düzeyi de artmaktadır.^{17,18}

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Bu çalışma “Helsinki Deklarasyonu” prensiplerine uygun olarak yapılmış olup, araştırmanın uygulanabilmesi için Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulundan (tarih: 01 Mart 2022, no: 01), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Afşin Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölüm Başkanlığı (tarih: 18 Ocak 2022, karar No: E-77914616-044-93002) ve öğrencilerden izin alınmıştır.

VERİLERİN ANALİZİ

Tanımlayıcı özelliklere ilişkin verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde, ortalama kullanıldı. Verilerin homojenitesinin değerlendirilmesinde Bir-Örnek Kolmogorov-Smirnov testi uygulandı. Ölçek puanlarının tanımlayıcı değişkenlerle ilişkileri iki grup için Student t-test ve Kruskal-Wallis, ikiden fazla grup için tek yönlü varyans analizi ve Mann-Whitney U test, “post hoc” testlerden Tukey kullanılmış, iki süreklilikli değişken için ise Pearson korelasyon katsayısı hesaplandı. $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

BULGULAR

ÖĞRENCİLERİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ İLE YAŞLILığA YÖNELİK İNANÇLARI VE EMPATİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Öğrencilerin %73,7’sinin kadın, %61,5’inin 18-20 yaş aralığında, %67,8’inin çekirdek aile yapısına sahip olduğu, %45,8’inin köyde yaşadığı tespit edildi. Kız öğrencilerin yaşlılığa yönelik inanç puan ortalamasının, erkeklere göre düşük olduğu belirlendi ($p < 0,05$). Dördüncü sınıf öğrencilerinin de yönelik inanç puan ortalamasının diğer sınıflara göre daha düşük olduğu, aynı zamanda dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşlılığa yönelik inanç puan ortalamasının birinci sınıf öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük olduğu saptandı ($p < 0,05$). Dördüncü sınıf öğrencilerinin empati puan ortalamalarının birinci sınıf öğrencilerinin empati puan ortalamasından daha yüksek olduğu belirlendi ($p < 0,05$). Öğrencilerin Lomaşen Yaşlılık İnanç Ölçeği puan ortalamasının $71,36 \pm 6,92$, Toronto Empati Ölçeği puan ortalamasının $39,47 \pm 5,09$ olduğu saptandı (Tablo 1).

TABLO 1: Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ile LYİÖ ve TEÖ puan ortalamasının karşılaştırılması.

Özellik	n (%)	LYİÖ $\bar{X}\pm SS$	p/test değeri	TEÖ $\bar{X}\pm SS$	p/test değeri
Cinsiyet					
Kadın	151 (73,7)	69,92±6,85	0,031	39,10±5,15	0,411
Erkek	54 (26,3)	72,33±6,78	t=2,567	37,74±4,94	t=1,413
Yaş					
18-20	126 (61,5)	70,65±7,40	0,211	39,34±5,19	0,419
21-23	79 (38,5)	71,75±6,60	t=1,056	38,18±4,94	t=1,056
Sınıf					
1	57 (27,8)	73,38±7,82		38,17±3,76	
2	50 (24,4)	71,16±4,17	0,041	38,42±4,90	0,013
3	50 (24,4)	71,98±6,57	KW=5,561	39,68±5,57	F=3,659
4	48 (23,4)	70,13±6,17		41,14±5,25	
Yaşanılan yer					
İl	66 (32,2)	72,18±6,49	0,161	39,23±4,83	0,776
İlçe	45 (22,0)	70,80±7,32	KW=3,654	39,46±5,82	F=1,253
Köy	94 (45,8)	70,59±7,21		39,81±4,97	
Aile yapısı					
Çekirdek	139 (67,8)	71,32±6,83	0,190	39,06±4,51	0,245
Geniş	49 (23,9)	70,02±5,98	KW=4,818	4,40±5,14	F=1,415
Dağılmış	17 (8,3)	72,35 ±7,30		40,11±5,37	
Ölçek toplamı	205 (100)	71,36±6,92		39,47±5,09	

LYİÖ: Lomaşen Yaşlılık İnanç Ölçeği; TEÖ: Toronto Empati Ölçeği; SS: Standart sapma.

ÖĞRENCİLERİN YAŞLI BİREYLERE YÖNELİK DÜŞÜNCELERİ İLE YAŞLILIĞA YÖNELİK İNANÇLARI VE EMPATİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Öğrencilerin %61,6'sının daha önce yaşlı aile bireyleri ile yaşamadığı, %55,6'sının yaşlı aile üyeleri ile yaşamayı istediği, %68,8'inin daha önce huzurevi ziyareti yapmadığı, %55,6'sının ileride huzurevinde kalmak istemediği belirlendi. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin %24,5'i yaşlılığı bağımlılık, %22,9'u hastalık, %22,4'ü yalnızlık, %16,1'i bilgelik, %14,1'i ise şefkat olarak değerlendirdi. Daha önce yaşlı bireyler ile yaşayan öğrencilerin, empati düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edildi ($p<0,05$). Altı yıl ve üzeri süre ile yaşlı aile üyeleri ile kalan öğrencilerin, yaşlılığa yönelik inanç puan ortalamasının daha kısa süre yaşlı bireylerle yaşayan öğrencilere göre daha düşük olduğu belirlendi (Tablo 2).

YAŞLILIĞA YÖNELİK İNANÇ VE EMPATİ DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Öğrencilerin yaşlılığa yönelik inanç ve empati puan ortalaması arasında istatistiksel olarak negatif yönde

anlamlı bir ilişki olduğu tespit edildi ($p<0,05$) (Tablo 3).

TARTIŞMA

Dünyada ve ülkemizde her geçen gün yaşlı nüfus sayısı giderek artmaktadır.^{2,4} Hemşirelik öğrencileri ise gelecekte sağlık ekibi içerisinde bulunacak ve yaşlı bireylerin bakımında önemli role sahip olacak popülasyondur.^{12,15} Bilindiği gibi hemşirelik mesleği, insan ilişkilerinin yoğun yaşandığı meslekler arasında yer almaktadır. Bu ilişkilerin sağlıklı bir şekilde kurulması ve sürdürülmesinde ise empati, önemli bir unsur olup, hemşirelik bakım kalitesi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir.^{14,19} Bu doğrultuda hemşirelik öğrencilerinin yaşlılığa yönelik düşünce-empati düzeylerinin belirlenmesi ve bu konulardaki eksikliklerin giderilmesi mezuniyet sonrası yaşlı bakıma katkı sağlayacaktır.^{12,15,19} Bu çalışmada da hemşirelik öğrencilerinin yaşlılığa yönelik inanç ve empati düzeylerinin değerlendirilmesi ve literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Toplum ve gençlerin yaşlılık dönemini algılayışları, önyargıları ve bakış açıları yaşlı bireylere ve-

TABLO 2: Öğrencilerin yaşlı bireylere ilişkin düşünceleri ile LYİÖ ve TEÖ puan ortalamasının karşılaştırılması.

Özellik	n (%)	LYİÖ $\bar{X}\pm SS$	LYİÖ p/test değeri	TEÖ $\bar{X}\pm SS$	TEÖ p/test değeri
Üniversite öncesi yaşlı aile bireyi ile yaşama					
Evet	78 (38,4)	72,57±6,34	0,075	40,51±5,86	0,046
Hayır	125 (61,6)	70,18±5,89	U=1,248	38,74±4,46	U=1,994
Daha önce birlikte yaşanılan aile bireyi					
Büyükanne	42 (53,8)	72,30±7,10	0,246	40,45±6,00	0,447
Büyükbaba	19 (24,4)	70,50±6,58	KW=2,122	41,18±4,36	KW=1,608
Her ikisi de	17 (21,8)	70,37±7,03		40,81±6,91	
Yaşlı aile üyesi ile yaşam süresi					
1 yıldan az	24 (32,4)	71,67±4,87	0,124	39,53±5,02	0,216
1-5 yıl	35 (43,3)	71,21±5,74	F=2,152	41,05±4,86	F=1,476
6 yıl ve üzeri	18 (24,3)	69,72±7,10		41,21±5,61	
Yaşlı aile üyeleri ile yaşamak ister misiniz					
Evet	114 (55,6)	70,50±7,70	0,111	41,22±4,96	0,004
Hayır	91 (44,4)	72,05±5,69	U=1,595	38,52±5,11	U=2,884
Size göre yaşlılık nedir					
Şefkat	29 (14,1)	71,14±6,62	0,470	40,25±5,49	0,502
Yalnızlık	46 (22,4)	72,64±7,87	KW=1,424	38,86±5,06	F=1,975
Hastalık	47 (22,9)	71,36±6,04		39,07±4,27	
Bilgelik	33 (16,1)	70,02±7,02		41,38±5,84	
Bağımlılık	50 (24,5)	72,03±7,04		38,06±4,34	
Daha önce huzurevi ziyareti yaptınız mı					
Evet	64 (31,2)	70,10±6,71	0,550	39,70±5,59	0,788
Hayır	141 (68,8)	71,86±6,77	KW=1,512	38,36±4,64	U=1,042
Yaşlanınca huzurevinde kalmak ister misiniz					
Evet	91 (44,4)	70,05±7,24	0,602	40,79±5,26	0,523
Hayır	114 (55,6)	71,88±6,19	KW=0,547	39,66±4,95	KW=1,062
Yakınınızın huzurevinde kalmasını ister misiniz					
Evet	79 (38,5)	70,14±5,76	0,301	39,80±5,31	0,411
Hayır	126 (61,5)	71,73±6,49	U=1,035	38,94±4,93	U=1,639
Geriatric hemşireliği dersi alma durumu					
Evet	100 (48,8)	70,57±5,49	0,126	39,05±5,35	0,547
Hayır	105 (52,2)	72,12±6,04	t=1,612	39,87±4,81	t=1,162

LYİÖ: Lomaşen Yaşlılık İnanç Ölçeği; TEÖ: Toronto Empati Ölçeği; SS: Standart sapma.

TABLO 3: Öğrencilerin yaşlılık inanç ile empati puan ortalaması arasındaki ilişki.

Ölçekler	Toronto Empati Ölçeği	
	r değeri	p değeri
Lomaşen Yaşlılık İnanç Ölçeği	-0,262	0,043

rilen hizmetin kalitesini etkilemektedir.²⁰ Sarı ve ark.nın araştırmasında, hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı tutumları “kısmen olumlu” bulunmuştur.¹² Dinçer ve ark.nın araştırmasında, üniversite öğrencilerinin yaşlıya yönelik tutumları olumlu olarak de-

ğerlendirilmiştir.²¹ Zehirlioğlu ve ark.nın araştırmasında ise hemşirelerin yaşlılara karşı tutumlarının düşük düzeyde olumlu olduğu tespit edilmiştir.²² Öztürk ve ark.nın 18 yaş üzeri erişkin bireyler ile tamamladıkları çalışmada, erişkin bireylerin yaşlılık inançlarının düşük düzeyde olumsuz olduğu değerlendirilmiştir.¹⁰ Bu çalışmada ise hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlılığa yönelik inanç düzeyi puan ortalamasının 71,36±6,92 olduğu belirlendi. Yaşlılığa yönelik yaklaşımların şekillenmesinde kültürel faktörlerin ve ulusal politikaların etkili olduğu belirtilmektedir.^{9,12,21} Bu çalışmada da kız öğrencilerin ve son sınıf hemşirelik öğrencilerinin yaşlılığa yönelik

inançlarının istatistiksel olarak daha olumlu olduğu belirlendi ($p<0,05$). Bahçecioğlu Turan ve ark.nın araştırmasında, kız öğrencilerin yaşlıya yönelik olumlu ayrıcalık puan ortalamasının daha yüksek olduğu saptanmıştır.²⁰ Güven ve ark., Boz ve ark.nın araştırmalarında da kız öğrencilerin yaşlılığa yönelik olumlu tutumlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.^{23,24} Literatür ile uyumlu olan bu bulgu araştırmanın yapıldığı Türk toplumunda kadın cinsiyet için gelenekselleşen bakım verici rol ile ilişkili olabilir. Bu çalışmada, yaşlılığa yönelik inanç düzeyini etkileyen bir diğer faktörün, bulunulan sınıf olduğu tespit edildi. Sınıf düzeyi arttıkça, yaşlılığa yönelik olumlu inancın da arttığı belirlendi. Literatürde yer alan bulgularda da son sınıf öğrencilerinin yaşlılığa yönelik olumlu tutumlarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.^{5,21,23} Bu bulgunun öğrencilerin klinik uygulamalarda yaşlı bireylerin bakım ve tedavi sürecine katılması, teorik derslerde yaşlılık sürecine ilişkin kapsamlı bilgiler alması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmada; üniversite öncesi kırsal bölgelerde yaşayanların, geniş aile yapısına sahip olanların, 6 yıl ve daha uzun süre yaşlı aile bireyleri ile yaşayanların, daha önce huzurevi ziyaretinde bulunanların yaşlılığa yönelik olumlu inanç düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edildi. Bununla birlikte öğrencilerin %24,5'inin yaşlılığı bağımlık, %22,9'unun hastalık, %22,4'ünün yalnızlık gibi olumsuz durumlarla ifade ettikleri belirlendi. Bu sonuçlar doğrultusunda hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlılığa yönelik olumlu inanç düzeylerinin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Literatürde hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlılığa yönelik tutumları inceleyen araştırmalar mevcuttur ancak bu popülasyonun yaşlılığa yönelik inanç düzeyini inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmanın yaşlılık inanç düzeyi ile ilgili yapılacak yeni araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Empatik yaklaşım becerisinin etkin kullanımı; hemşirelik bakımının sunumu, hasta memnuniyeti ve hizmet kalitesinin yüksekliği açısından son derece önemlidir.¹⁹ Günümüzde empatik beceri ve empatik eğilimin, hemşirelik eğitimi sürecinde geliştirilmesi mümkün bir beceri olduğu kabul edilmektedir.¹⁴ Bu çalışmada, hemşirelik bölümü öğrencilerinin empati düzeyi ve empati düzeyini etkileyen faktörler

üzerinde durulmuş ve hemşirelik öğrencilerinin empati düzeyinin $39,47\pm 5,09$ olarak "orta" olduğu görülmüştür. Literatürde hemşirelik bölümü öğrencilerinin empati düzeylerinin incelendiği araştırmalarda da öğrencilerin empati düzeylerinin orta olduğu tespit edilmiştir.^{14,15,19} Bu çalışmada, sınıf derecesi arttıkça empati düzeyinin de arttığı, son sınıf hemşirelik bölümü öğrencilerinin empati puan ortalamasının birinci sınıf öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edildi ($p<0,05$). Bu konuda yapılmış çalışmalarda da hemşirelik bölümü öğrencilerinin lisans sınıf derecesi arttıkça, empati düzeyinin arttığı elde edilmiştir.^{20,25,26} Literatür ile uyumlu olan bu bulgu doğrultusunda öğrencilerin hemşirelik eğitimi sürecinde aldıkları empati ile ilişkili teorik ve klinik uygulama derslerinde edindikleri deneyimlerin, empati becerisi geliştirmelerine katkı sağladığı söylenebilir. Ayrıca bu çalışmada üniversite öncesi yaşlı aile büyükleri ile yaşayanların ($p<0,05$) ve daha önce huzurevi ziyaretinde bulunanların empati düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edildi. Bu bulgu neticesinde yaşlı bireyler ile sosyal etkileşimin empati düzeyinin olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Tüm dünyada ve ülkemizde artan yaşlı nüfusa bakım sunacak sağlık profesyonelleri arasında hemşirelik öğrencileri önemli bir yer tutmaktadır. Bu doğrultuda lisans eğitimi sürecinde öğrencilerin yaşlı bireylere yönelik düşüncelerinin ve yaklaşımlarının belirlenmesi mezuniyet sonrası yaşlı bireylere verilecek bakımın niteliği açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmada da hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlılığa yönelik inanç ve empati düzeyleri arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlendi ($p<0,05$). Sarı ve ark.nın araştırmasında, öğrencilerin empati eğilimleri arttıkça yaşlılığa yönelik olumlu tutumlarının da arttığı, Temiz ve Öztürk'ün araştırmasında ise empati düzeyi artışının yaşlılığa yönelik olumsuz ayrımcılığı azalttığı belirlenmiştir.^{12,27} Yao ve ark.nın araştırmasında da empatinin yaşlı bireylere yönelik olumsuz düşünceleri azaltmada oldukça etkili olduğu belirtilmiştir.²⁸ Waldrop ve ark. ise diş hekimliği öğrencilerinin empati düzeyi arttıkça yaşlılığı kabullenme düzeyinin ve yaşlılığa yönelik olumlu tutumlarının arttığını saptamıştır.²⁹

SONUÇ

Bu araştırmada, hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlılığa yönelik inançlarının olumlu olmakla birlikte, olumluluk düzeyinin yeterli olmadığı ve öğrencilerin empati düzeyinin orta olduğu belirlendi. Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin empati düzeyi arttıkça yaşlılığa yönelik olumlu inançlarının da arttığı tespit edildi. Yaşlılık inancının cinsiyet ve sınıf derecesi değişkenlerinden etkilendiği, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun yaşlılık ile ilgili olumsuz düşünceye sahip olduğu görüldü. Bu doğrultuda hemşirelik bölümü öğrencilerine yaşlı bireyi biyopsikososyal yönden tanımak ve değerlendirmek adına lisans müfredatında geriatri hemşireliği derslerinin teori ve klinik uygulama ile birlikte verilmesi, öğrencilerin yaşlı bireyler ile ilgili toplumsal duyarlılık projelerine katılmaları önerilebilir.

Teşekkür

Araştırmaya katılan öğrencilere ve çalışmanın yürütülmesinde destek sağlayan hemşirelik bölüm başkanlığına teşekkür ederiz.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Bu çalışma hazırlanırken tüm yazarlar eşit katkı sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- Bozdoğan Yeşilot S, Yeşil Demirci P, Öztunç G. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi [Determination of nursing students' attitudes towards elderly discrimination and affecting factors]. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2020;10(1):87-93. [Crossref]
- Eser B, Küçük Aksu S. Yaşlanan nüfus, sorunlar ve politikalar: Türkiye için bir değerlendirme [Aging population, issues and policies: an evaluation for Turkey]. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi. 2021;12(2):541-56. [Link]
- Salman M, Güleşek E, Aylaz R, Polat F. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumlarının değerlendirilmesi [Evaluation of the attitudes of nursing students towards elderly people]. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi. 2018;11(2):1-7. [Link]
- Kasalak MA, Kasalak Ç. Türkiye'deki termal turizmin üçüncü yaş turizmi açısından değerlendirilmesi [Evaluation of thermal tourism in Turkey in terms of third age tourism]. Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2022;53(Özel sayı 2):341-8. [Crossref]
- Uysal N, Ünal Toprak F, Koç A. Hemşirelik öğrencileri ve klinik hemşirelerinin yaşlılığa ilişkin tutumlarının karşılaştırılması [Comparison of nursing students' and clinical nurses' attitudes towards ageing]. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi. 2020;8(2):461-71. [Crossref]
- Bulut E, Çilingir D. Attitudes of surgical nurses towards the elderly. Turkish Journal of Geriatrics. 2016;19(4):253-9. [Link]
- Özbudak E, Oksay Şahin A. Hastanede yatan yaşlı bireylerin bakım bağımlılıkları, hemşirelik bakımı ile ilgili değerlendirmeleri ve bu durumlar arasındaki ilişki [Hospitalized elderly individuals' care dependency, evaluation of nursing care and the relationship between these situations]. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi. 2021;9(1):307-22. [Crossref]
- Tel H, Güler N, Tel H. Yaşlıların evde günlük yaşam aktivitelerini sürdürme durumu ve yaşam kalitesi [Status of maintaining daily life activities at home and quality of life in elderly]. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi. 2011;2:59-67. [Link]
- Ayaz Alkaya S, Birimoğlu Okuyan C. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumları [Nursing students' attitudes towards the elderly]. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi. 2017;4(1):43-52. [Link]
- Öztürk Ş, Kanbay Y, Fırat M, Akçam A, Demir B. Yaşlılık inancı ve yaşlılık inancını etkileyen etmenlerin incelenmesi [An investigation of the belief about old age and factors affecting the belief about old age]. Journal of Geriatric Science. 2020;3(3):92-102. [Crossref]
- Kalınkara V. Temel Gerontoloji: Yaşlılık Bilimi. 2. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2014.
- Sarı D, Baysal E, Taşkıran N, Acar E, Çevik Akyıl R. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumları ve empatik yaklaşım becerileri [Attitudes of nursing students towards elderly people and empathic approach skills]. SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2019;10(2):80-7. [Crossref]
- Bousfield C, Hutchison P. Contact, anxiety and young people's attitudes and behavioral intentions towards the elderly. Educational Gerontology. 2010;36(6):451-66. [Crossref]
- Özdelikara A, Babür S. Hemşirelik öğrencilerinin merhamet düzeyi ve empatik eğilim ilişkisi [Determination of compassion levels and empathic tendency of nursing students]. ACU Sağlık Bil Derg. 2020;11(2):342-9. [Link]
- Sağır D, Özkaptan BB. Attitudes of nursing students towards older people with their empathic tendency in Sinop having the oldest population in Turkey. International Journal of Advanced Research. 2016;4(3):1138-43. [Link]
- Kanbay Y, Fırat M, Demir Gökmen B, Akçam A, Öztürk Ş. Lomaşen Yaşlılık İnanç Ölçeği geçerlilik güvenilirlik çalışması [Lomaşen Aging Belief Scale validity reliability study]. Palandöken Uluslararası Hemşirelik Eğitimi Kongresi, Tam Metin Bildiri. 2019;216-20. [Link]

17. Spreng RN, McKinnon MC, Mar RA, Levine B. The Toronto Empathy Questionnaire: scale development and initial validation of a factor-analytic solution to multiple empathy measures. *J Pers Assess*. 2009;91(1):62-71. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)] [[PMC](#)]
18. Totan T, Doğan T, Sapmaz F. The Toronto Empathy Questionnaire: evaluation of psychometric properties among Turkish university students. *Eurasian Journal of Educational Research*. 2012;46:179-98. [[Link](#)]
19. Egeliolu Cetişli N, Işık G, Özgüven Öztornacı B, Ardahan E, Özgürsoy Uran BN, Top ED, et al. Hemşirelik öğrencilerinin empati düzeylerine göre kültürlerarası duyarlılıkları [Intercultural sensitivity of nursing students according to their empathy level]. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2016;1(1):27-33. [[Link](#)]
20. Bahçeciöğlü Turan G, Özer Z, Usta Ş, Ahmed AA. Üniversite öğrencilerinin empatik eğilimlerinin ve yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi [Investigation of university students' emphatic tendency and attitude towards age discrimination]. *Kocaeli Med J*. 2021;10(3):359-66. [[Crossref](#)]
21. Dinçer Y, Usta E, Bulduk S. Üniversite öğrencileri gözüyle yaşlılık nasıl algılanıyor [How do university students view elderliness]? *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*. 2016;9(1):26-38. [[Link](#)]
22. Zehirliöğlü L, Yönt GH, Bayat E, Günay B. Hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi [Determination of nurses' attitudes towards the old people and effecting factors]. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik E-Dergisi*. 2015;3(19):10-8. [[Link](#)]
23. Güven ŞD, Ucakan Muz G, Efe Ertürk N. Üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı değişkenlerle ilişkisi [The attitudes of university students towards elderly discrimination and the relation of these attitudes with some variables]. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2012;15(2):99-102. [[Link](#)]
24. Boz H, Gökçe N, Özüstün Kırıl A, Mutlu E, Selvi N, Ünlü D, et al. Sağlık bilimleri fakültesi ve iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları [Comparison of attitudes of faculty of health sciences and faculty of economics and administrative sciences' students towards elder]. *Sağlık Akademisi*. 2017;2(1):1-23. [[Crossref](#)]
25. Nazik E, Arslan S. Hemşirelik öğrencilerinin empatik becerileri ile öz duyarlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi [The investigation of the relations between empathic skills and self-compassion of the nursing students]. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2011;14(4):69-75. [[Link](#)]
26. Akgün Şahin Z, Kardaş Özdemir F. Hemşirelerin iletişim ve empati beceri düzeylerinin belirlenmesi [Determination of communication and empathy skill levels of nurses]. *JAREN*. 2015;1(1):1-7. [[Link](#)]
27. Temiz S, Öztürk M. Empatinin yaşlı ayrımcılığı üzerindeki etkisi: gençler üzerine bir araştırma [The effect of empathy on ageism: a research on young people]. *Ekev Akademi Dergisi*. 2019;23(80):483-98. [[Crossref](#)]
28. Yao GY, Luo YY, Zhao ZM, Zhu B, Gao M. The moderating role of empathy profiles in the relationship between knowledge about aging and attitudes toward older adults among nursing students. *Front Psychol*. 2021;12:713271. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)] [[PMC](#)]
29. Waldrop D, Nochajski T, Davis EL, Fabiano J, Goldberg L. Empathy in dentistry: how attitudes and interaction with older adults make a difference. *Gerontol Geriatr Educ*. 2016;37(4):359-80. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]